

Col·lecció la Talaia, 22
Els Pirineus indòmits

Edicions Sidillà, SL.

La Bisbal d'Empordà 17100

info@edicionssidilla.cat

www.edicionssidilla.cat

Primera edició © 2021 Steve Cracknell, publicada a lulu.com

Lloc web: wildingthePyrenees.com

Facebook: Steve Cracknell in the Pyrenees

Twitter: @ovella_salvatge

© de la traducció: Marià Pitarque

© d'aquesta edició: Edicions Sidillà

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Primera edició: setembre 2023

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de la Bressola

La traducció d'aquest llibre ha obtingut una subvenció de la Generalitat de Catalunya.

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Aquest llibre s'ha imprès a la Impremta Pagès, d'Anglès

ISBN: 978-84-125747-9-1

Dipòsit legal: Gi 1075 -2023

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

STEVE CRACKNELL

Els Pirineus indòmits

**Una renaturalització
sorprenent**

Traducció de Marià Pitarque

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2023

Sumari

	Mapa	6
	Prefaci a l'edició catalana	9
1	Una trobada inesperada	13
2	Un ramat de pastors	25
3	Un emprenedor	45
4	Un ecologista	53
5	La brigada antiavalots	59
6	Solidaritat	64
7	Amunt, que fa pujada	71
8	Mont-roig (Pallars Sobirà)	80
9	Els enterramorts a la natura	92
10	Mont-roig (Coserans)	108
11	En Valentin	122
12	Una vall, dos bàndols	126
13	Estrelles de televisió	135
14	La bella dorment	138
15	Una tifa calenta!	142
16	La política i el Pé Descaous	154
17	El renaixement de la cabra salvatge	161

18	T'agraden els castors?	172
19	L'ós que duem dins	177
20	El rei és mort, visca el rei!	192
21	El llop a la porta	197
22	A la cacera de l'ós a la Vall d'Aran	211
23	<i>Aux armes, citoyens!</i>	217
24	Un mal tràngol	230
25	Un Patrimoni de la Humanitat en perill?	234
26	La caputxeta vermella	243
27	En Félix i el llop	251
28	Terra de ningú	262
29	Contacte	275
30	Temps interessants	298
31	Pallars Sobirà, 2022	304
	Protagonistes	318
	Agraïments	324
	Referències bibliogràfiques	325
	Notes	335

Oceà Atlàntic

Pirineus atlàntics

0 50 km

Prefaci a l'edició catalana

He aprofitat la revisió d'aquest llibre per actualitzar el relat. També he tingut el plaer d'entrevistar més catalans i he rumiat sobre com podrien ser els Pirineus des d'una altra perspectiva.

La primera edició, en anglès, estava dirigida principalment als lectors del Regne Unit. Vaig néixer a Anglaterra, però fa molts anys que visc prop de Carcassona, a França. Així, com és natural, amb aquest bagatge estava veient els Pirineus des del nord. Aquesta edició encara les muntanyes des de l'est, de manera que el Canigó i la Pica d'Estats són els primers cims visibles a l'horitzó.

Aquest canvi de punt de vista implica moltes coses. Per als britànics, la renaturalització dels Pirineus sembla com una llegenda, plena de dracs que escupen foc. «Com es pot viure amb óssosⁱ i llops?», es pregunten.

Aquesta manera de veure les coses està integrada a la cultura. La Gran Bretanya està separada de l'Europa continental, tant físicament com mental. Fa molt de temps que els seus habitants van matar molts dels animals més salvatges i emprenyadors. El linx va desapa-

i Hem decidit mantenir l'accent diacrític a la paraula óssos perquè ens sembla que així facilitem la comprensió d'algunes oracions i frases d'aquest llibre. (N. E.)

Isard pirinenc (*Rupicapra pyrenaica*) a Núria (Catalunya)

rèixer fa més de mil anys. Fins i tot, espècies relativament inofensives com el castor i el senglar van ser erradicades. El fet de ser una illa va comportar que, a banda dels ocells, un cop havia estat eliminada, una espècie desaparegués per sempre.

A més, Anglaterra va ser un precursor de la urbanització, i la majoria dels urbanites s'han allunyat del camp tant des d'un punt de vista geogràfic com emocional. La Revolució Industrial va començar a Anglaterra a mitjan segle XVIII. La gent va fugir del camp cap a les ciutats i, al mateix temps, la mecanització de l'agricultura i els nous mètodes de producció van provocar la destrucció dels hàbitats naturals. La Revolució Industrial es va estendre pel món, però la natura britànica va ser la primera que en va patir les conseqüències. Els governs successius es van preocupar més per la productivitat agrícola que per la flora i la fauna.

Llavors, al segle XXI, la teoria del *rewilding* ('renaturalització') va afegir-se als plans britànics de conservació. Desenvolupada als Estats Units, la llengua compartida va fer que arribés a les costes britàniques abans de travessar nedant el canal de la Mànega. La teoria argumentava que la conservació tradicional de la natura no havia aconseguit

aturar la disminució de la biodiversitat, i el Regne Unit n'era un bon exemple, amb una natura molt més empobrida que la del continent europeu. Podria la renaturalització revertir aquesta disminució? Es podrien tornar les granges més respectuoses amb el medi?

Al Regne Unit, el terme *rewilding* ha esdevingut una paraula quotidiana, molt usada per la premsa (que n'ha arribat a abusar). Hi ha nombroses iniciatives privades a petita escala però poca experiència pràctica. Després hi ha el problema de com reintroduir aquests depredadors molestos, que alguns consideren essencials per a la renaturalització. No agafaran un ferri per creuar el canal.

Però aquí als Pirineus, a Catalunya, els óssos i els llops formen part del nostre patrimoni cultural compartit. Aquí als Pirineus, tot i que la renaturalització és poc coneguda en teoria, està passant a la pràctica. Les explotacions ramaderes a la muntanya estan essent abandonades i hi ha projectes internacionals a gran escala que estan fomentant el retorn de depredadors i altres animals menys controvertits. Què significarà això per a la natura, per al camp i per als ramaders?

1

Una trobada inesperada

Havia caminat molts anys pels Pirineus abans que m'adonés que hi mancava alguna cosa. Des del principi, em fascinaven les immenses vistes des dels cims, però va passar algun temps abans no m'adonés que altres persones podien tenir una visió diferent d'aquell esplèndid panorama. Així que vaig començar a cercar les perspectives dels pastors. Em van mostrar coses que m'havien passat desapercebudes i van centrar la meva atenció en els óssos.

Després d'uns mesos parlant amb aquells pastors i altra gent dels Pirineus, l'any 2018 vaig entrar en contacte per primera vegada amb un ós. Va ser a Anglaterra.

Soc a Oxford i em sobra temps, així que vaig al Museu d'Història Natural. Tot just entrar, veig un ós bru. Dissecat, està en posició de caminar ben dret sobre una roca, mirant-me. Al seu costat, un rètol diu, de manera contrària a tota lògica: «Si us plau, toqueu-me».

Una vegada quasi vaig veure un ós al Pallars Sobirà, quan vaig ficar un dit en un basal de sang d'ovella. Encara era líquida. L'ós responsable no podia ser gaire lluny. Un altre cop vaig observar de ben a prop les restes dissecades de Cannelle, l'última femella au-

La senda de Camille, a l'Aragó i al Bearn, és una travessa anomenada així en honor del darrer ós autòcton dels Pirineus, un exemplar mascle d'ós bru ibèric (*Ursus arctos pyrenaicus*).

tòctona dels Pirineus. Era impressionant, però aquest efecte es veia atenuat rere una pantalla de vidre. Era interessant de veure, però no despertava cap emoció.

Per tant, a Oxford no espero gaire d'aquest ós. Però només tocar-li l'espatlla, tot just les puntes dels pèls, em fa sentir estrany. Faig un pas enrere i ho torno a provar, aquesta vegada intentant registrar les meves reaccions. Estic tremolant frenèticament, a punt d'esclatar a plorar. Sento pressió al pit. No ho puc entendre, amb prou feines l'he *tocat*. No l'he fregat, no l'he acariciat de veritat. Em sento desconnectat del museu que m'envolta. Tremolo. És un estat mental que mig reconec però que no recordo on ni quan va passar. No puc entendre com el fet de tocar aquest ós pot ser tan diferent de veure'n un dins una vitrina o en un zoo. Faig un pas enrere, m'hi torno a acostar i finalment l'acaricio, ficant els dits al seu pelatge. És més suau del que m'havia imaginat. Vull ficar el nas al pelatge i veure quina olor fa, però no m'atreveixo.

Miro els ulls negres i profunds de l'ós i tremolo. La postura natural d'aquest exemplar s'ajusta a l'ethos modern, tot i que en el passat els taxidermistes els solien muntar dempeus per fer-los més impressionants. Aquí, la plataforma elevada sobre la qual hi ha l'ós té el mateix efecte. El contacte visual amb els seus ulls és crucial. M'agradaria veure les seves dents, però la boca està ben tancada.

Hi arriben alguns nens i els deixo lloc. S'apropen a l'ós i estiren el braç per acariciar-li el nas, com si fos el morro del gos de casa, i després marxen, indiferents. Encara no he aconseguit tocar-li el nas. Tanmateix, quan per fi m'armo de coratge, és decebedorament dur. Llavors, torno al pelatge. Em giro per veure si algú m'està mirant de reüll. Al final m'entretinc amb l'exposició sobre Lewis Carroll i els llibres de l'Àlicia. Van ser una de les meves lectures preferides de la infància, plenes d'animals estranys, és clar, però tot i així he de tornar amb l'ós. M'endinso més a la sala i contemplo el *Tyrannosaurus rex*; ara bé, per magnífic i inquietant que sigui l'esquelet, res no aconsegueix distreure els meus pensaments de l'ós.

Hi torno i miro el peu de l'ós, alçat per sobre del terra. Quines urpes tan grosses! Dures. Negres. Brillants. Punxegudes.

És la meua reacció fruit d'anys de gran expectació? Un substitut de la por? Per saber-ho, hauré d'esperar fins que em trobi amb la bèstia real a la natura.

Després de la visita a Oxford, quan arribo a casa, a França, penso en la possibilitat de veure un ós als Pirineus. Sens dubte, cada vegada és més probable, tenint en compte l'augment de la població com a resultat de la intervenció humana. I aquesta darrera no es limita als óssos. Faig una llista de les altres espècies autòctones en les quals s'està treballant: el senglar i el gall fer comú, per exemple. Llavors afegeixo a la meua llista aquelles espècies que han estat eliminades però que hi han tornat, com la cabra salvatge ibèrica i el castor. I què passa amb els immigrants que, com jo, són de primera generació, com la truita irisada o arc de sant Martí? Hi ha més de trenta espècies destacables, i moltes més amagades als boscos i als rius.¹ Menys de la meitat d'aquestes han comptat amb l'ajut dels conservacionistes; les altres deuen la seva presència als caçadors i als pescadors: un terç són nouvinguts sense cap mena de vinculació amb el territori. Arran d'aquesta intervenció, el catàleg d'animals pirinencs està canviant. Quins seran els efectes d'aquesta «renaturalització»?

L'objectiu de la renaturalització és millorar la biodiversitat. La teoria es va originar als Estats Units als anys noranta, en el context dels enormes parcs nacionals com Yellowstone.² L'any 2013, la publicació al Regne Unit i Irlanda del llibre de George Monbiot, *Feral* [Asilvestrat], va popularitzar el terme.³ Més recentment, la teoria ha començat a aparèixer en llibres publicats a França, Espanya i Catalu-

A les pàgines següents, bestiar prop del port de Benasc (Aragó), amb el pic d'Aneto i la seva glacera al fons.